

Natalija Wickerhauser – prvorazredna sila

Ime koje se ne spominje često među zaslužnim hrvatskim učiteljicama, a usko je povezano s početkom praktične nastave engleskog jezika i teorijskog pristupa podučavanju stranih jezika u Hrvatskoj, osnutkom zagrebačkog ženskog liceja

Natalija Wickerhauser rođena je 2. listopada 1853. u Zagrebu. Njezini roditelji došli su iz Beča u Zagreb godinu dana prije njezinog rođenja. Bili su obrazovani te su je **“uzgajali s osobitom pomnjom”**. Otac je radio u diplomatskoj službi kao prevoditelj za orijentalne jezike, a poznao je i klasične jezike te francuski i engleski. Nataliji je tako usadio ljubav za jezike i književnost. U mladosti je prijateljevao s Franzom Grillparzerom, književnikom i vodećim austrijskim dramatičarom 19. stoljeća, s kojim je i Natalija kao mlada djevojka razmjenjivala s pisma i svoja razmišljanja o poeziji.

Natalijin je stric živio u Grazu sa suprugom Engleskinjom. Boraveći duže u Grazu, Natalija je potpuno svladala engleski jezik i dobila dobru naobrazbu iz engleske književnosti.

Budući da u 19. stoljeću u nas nije mogla, kao žena, dobiti kvalifikacije ili formalnu svjedodžbu, Natalija 1884. godine odlazi u Englesku, gdje na londonskom King's Collegeu, jednom od najstarijih engleskih sveučilišta, polaže ispite iz engleskog jezika i književnosti kod profesora d'Orseyja, a renomirani filolog Lucien Bonaparte jedan je od potpisanih svjedoka na njezinoj svjedodžbi.

Nakon povratka iz Engleske, 6. prosinca 1884. godine Natalija dobiva službenu **dozvolu Kraljevske zemaljske vlade za osnivanje privatne škole za strane jezike, koju otvara u Opatičkoj ulici 14 u Zagrebu**. Time je udarila temelje nastavi engleskog jezika i razvoju anglistike u Hrvatskoj. Osim engleskog, u školi se podučavao francuski jezik te glasovir. **Broj učenica rastao je brzo, škola je polučila uspjeh, no Natalija Wickerhauser bila je svjesna da je njezina škola pristupačna samo djevojkama iz viših slojeva društva, odnosno građanskih obitelji koje su si mogle priuštiti školovanje ženske djece.***

Pod utjecajem Marije Jambrišak, težila je ravnopravnosti u školovanju dječaka i djevojčica, a s time je direktno povezana i njihova težnja o osnutku državne javne srednje škole,[†] odnosno liceja, koji bi bio pristupačan svim djevojkama bez klasnih razlika i pružio djevojčicama naobrazbu kakvu stječu i dječaci u gimnazijama. Naime, pitanje obrazovanja djevojčica jedino je žensko pitanje za koje društvo u tom periodu pokazuje interes.

Uvjerivši Izidora Kršnjavog, tadašnjeg ministra za bogoštovlje i nastavu, kako je obrazovanje djevojaka u interesu državnog aparata i da nije prijetnja tradicionalnoj podjeli rodni uloga, 1892. godine otvara se Privremeni ženski licej, prva osmogodišnja srednja škola u Hrvatskoj za obrazovanje djevojaka, odnosno prva ženska gimnazija. Do tada je gimnazijsko obrazovanje u općim, klasičnim i realnim gimnazijama bilo omogućeno samo mladićima.

Te godine Natalija Wickerhauser zatvara svoju privatnu školu i postaje nastavnicom engleskog jezika u liceju. Engleski se učio na smjeru za opću naobrazbu, od petog do osmog razreda, u opsegu od pet sati tjedne nastave prema principima direktne metode, zbog čega se pretpostavlja da je upravo Natalija Wickerhauser izradila plan poduke engleskog jezika. Gramatika se sustavno obrađivala sve četiri godine, a književnost na osnovi tekstova u osmom razredu. Tako saznajemo da su učenice osmog razreda čitale jednu **Shakespeareovu tragediju, odlomak iz Miltonova Izgubljenog raja, odlomak iz Scottove proze te Tennysonove i Longfellowove pjesme**.

Da su poznavanje engleske književnosti i razina nastave bili vrlo visoki, potvrđuju zadaće pisane u osmom razredu, gdje su teme katkad bile isključivo literarne. Primjerice, u školskoj godini 1898./1899. pisale su se zadaće na temu Shakespeareovih ženskih likova te smrti **Emily i Anne Brontë**.

Wickerhauserova Natalija, učiteljica žen. liceja.
(Po fotografiji.)

Književnica i prevoditeljica Kamila Lucerna, Natalijina kolegica s liceja, piše da je „kao učiteljica i nastojnica upravo požrtvovno radila oko procvata i opstanka prve srednje ženske škole u zemlji“ te je **„blagim načinom uzgajala i sokolila slabe i manje obdarene učenice.“** Nadalje, iako je po svome radu bila **„prvorazredna sila“** i imala vrlo dobre svjedodžbe s King's Collegea, Natalija je ipak bila zapostavljena, odnosno imenovana je kao predmetna učiteljica. To znači da je mogla predavati samo engleski jezik, a ne i ostale predmete „jer joj svjedodžbe nisu imale javni karakter“ unatoč pedagoškoj stručnosti i znanju. Tek je 1901. godine definitivno imenovana učiteljicom viših pučkih škola.

Pjesnik i prevoditelj Hugo Badalić, prvi ravnatelj ženskog liceja, napisao joj je čestitku za imendan 1. prosinca 1893. godine u kojoj spominje njezin boravak u Londonu i zalaganje za osnutak liceja:

*Znamo i to, da si vriedna
Svake naše hvale*

*Pa Ti zato čestitamo
A bez svake šale.*

*Med prvima Ti si bila
Ženskog komiteja,
I osnovu zamislila
Ženskoga liceja.*

*Čestitamo, što si sretno
Pobjegla Londonu
I Engleskoj ostavila
Sivu maglu onu.*

*Čestitamo, što Te nisu
Uхватili spleen-i
Već se bistre glave vraćaš
Svojoj domovini.
Čestitamo, što si ispit
Položila strogi,
Pa ti glavu ne zbuniše
Svi nauci mnogi.*

*Čestitamo, što si jednom
Stupila na javu,
Da zauslužnim svojim radom
Stečeš diku pravu.*

*Dosta si se petnaest ljeta
Mučila privatno:
Dođe doba, da svijet vidi
Tvoje djelo zlatno.*

*Ti si hrabro u anketi
Njemački čitala
I gospodi bogme kruto
Razmišljavat dala.
A od znoja sa čela Ti
Biserje će postat...*

*To biserje plemenito
Sipat ćeš iz duše,
Nek i ženskom našem svijetu*

Predsude se ruše.

*Nek se širi pravo znanje
U ženskome svijetu,
Da i žene u prosvjetu
Vienac svoj upletu.*

*Ta mi znamo, Natalija,
Kako radiš revno:
Svaki dan se zapinjačom
Voziš baš muževno.*

*Ne bojiš se, da će puknut
Zapinjači uže;
Tvoje sile noću, danju
Tek liceju služe.*

U stalnoj potrebi za usavršavanjem i znanjem, Natalija Wickerhauser pohađa ljetni semestar akademske godine 1894./1895. na Filozofskom fakultetu u Marburgu na Lahnu, znamenitu središtu neofilologa, gdje je bila primljena kao prva slušačica. U svom završnom govoru, rektor Sveučilišta u Marburgu rekao je da je „**tamna sjena pala na sveučilište jer je među njima bila i jedna žena**“ (!).

Nakon povratka iz Marburga, Natalija s još četiri učiteljice liceja (Marijom Horvat, Marijom Jambrišak, Kamilom Lucernom i Jagodom Truhelkom) 1. listopada 1895. podnosi molbu Akademskom senatu Kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu u kojoj traže da im se kao izvanrednim slušačicama omogući pohađanje predavanja kojima bi mogle „dotjerati znanje iz nekih predmeta, potrebitih (...) u zvanju učiteljice“. Ta se molba smatra prvom akcijom u Hrvatskoj za upis žena na sveučilišne studije.

Ističući da ih “k toj molbi ne vodi pustopošna želja za slavom ili može biti isticanje svoje osobe, već ozbiljno nastojanje, da što vrsnije i valjanije promičemo interese stvari kojoj služimo i kojoj smo život svoj posvetile – naime odgoju ženske omladine naše,” učiteljice objašnjavaju zašto je potrebno više žensko obrazovanje.

Pokazuju i da su svjesne svih društvenih promjena koje su se dogodile kroz njihovo stoljeće: “... nezaustavljivi napredak na duševnom kao i velike promjene na socijalnom polju sve više i više traže i sa strane žene temeljitiju univerzalnu naobrazbu”. Spominjući razna europska sveučilišta koja su već otvorila svoja vrata ženama, primjećuju i kako je “naš narod pokazao, da u njega ima shvatanja i potrebe za promicanjem ženske više naobrazbe”.

Već na prvoj redovitoj sjednici profesorskog zbora Mudroslovnog fakulteta Kraljevskog sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu 29. listopada 1895. bez rasprave je zaključeno da se one mogu upisati

kao izvanredne slušačice.Š Stoga je Natalija Wickerhauser provela na Mudroslovnom fakultetu osam semestara slušajući njemački jezik, estetiku i povijest filozofije.

Kada je riječ o znanstvenom i teorijskom radu Natalije Wickerhauser u polju podučavanja engleskog jezika, zastupala je već spomenutu, tada mladu, direktnu metodu. Ta metoda polazi od gotovo isključive upotrebe stranoga jezika, što znači da se poučava na ciljanom stranom jeziku, pri čemu je fokus na govoru, usmenoj komunikaciji i pravilnom izgovoru.

Riječima Natalije Wickerhauser: „učitelj stranih jezika mora znati vježbati psihički mehanizam učenikov; on mora znati tako raditi, da se već od prvih ura predodžbe, misli i ideje učenikove kreću u području stranoga jezika“. Drugim riječima, ako čovjek hoće govoriti živim jezikom, mora vježbati živi govor. Stoga Natalija piše da direktna metoda mora upotrijebiti psihička sredstva, kao zanimanje pa i zabavu, ako hoće da ide ravno k svojemu cilju.

Zanimanje za sadržaj jezika olakšava i pospješuje napredak, a dosada ga zaustavlja. **„Da učenik uzmogne što prije govoriti, učitelj mora stranim jezikom probuditi ideje; mora umjeti zabaviti učenika, koji upoznaje nove riječi i fraze“.** Nova metoda daje u gradivu stranoga jezika „**intelligentnomu organizmu supstanciju živoga jezika: misli i ideje, a time ga oživljava, dok stara metoda daje mrtvo gradivo: nesuvisle riječi, rečenice i gramatička pravila, a time često gotovo**

paralizira živu inteligenciju učenikovu“.

Kamila Lucerna napisala je da je Natalija bila po tom pitanju prva „stručnjačica“ u našoj zemlji, a po svoj prilici i prva u Austro-Ugarskoj Monarhiji.

Osim toga, Natalija Wickerhauser bila je aktivna članica i/ili utemeljiteljica mnogih domaćih i međunarodnih pedagoških i književnih društava. Kao jedna od prvih članica **L'Association phonétique internationale (Međunarodnog fonetskog društva)**, Natalija je izabrana 1899. godine za članicu odbora (uz kolegicu iz liceja Jagodu Truhelku).

Suradivala je s brojnim međunarodnim časopisima, a u svojim se člancima uglavnom bavila direktnom metodom i njezinom primjenom u nastavi, novofilološkim pokretom, osnivanjem Međunarodnog fonetskog društva i fonetikom općenito. Na natječaju u Parizu 17. studenog 1898. dobiva priznanje za svoj rad O direktnoj metodi u obučavanju živih stranih jezika koji se našao među šest najboljih. Kasnije je taj rad tiskan na hrvatskom i francuskom jeziku. Rezultate svoga praktičnog rada u školi i upotrebe direktne metode iznijela je u časopisu Die Neueren Sprachen 1894. godine.

Godine 1897. u Marburgu je tiskan njezin rad Eine methodisch-aesthetische Skizze: im Anschlusse an Goethes Iphigenie (Metodičko-estetska skica: na tragu Goetheove Ifigenije). U Nastavnom vjesniku 1905. pak izlazi njezin članak "O direktnoj metodi u obučavanju živih stranih jezika." Posljednji stručni rad, "Die neuphilologische Bewegung und ihre Einwirkung auf Oesterreich-Ungarn" (Neofilološki pokret i njegov utjecaj na Austro-Ugarsku), izašao je 1906. u časopisu Zeitschrift für die österreichischen Gymnasien.

U njezinoj su ostavštini nađeni nedovršeni rukopisi Englesko-hrvatske gramatike i Engleske vježbenice za više razrede liceja. U njoj je primijenila principe nove metode nastave književnosti.

U znanstvenom svijetu zapadne Europe Natalija Wickerhauser dobivala je visoka priznanja za svoj rad, a u Hrvatskoj nikad nije dobila zaslužen priznanje. Štoviše, imala je poprilično protivnika, koji nisu shvaćali njezine napredne ideje u nastavi pa su je zbog provođenja direktne metode napadali da to čini samo zato što tobože ne zna dobro govoriti hrvatski.

Natalija Wickerhauser umire 1906. godine. Kako piše u nekrologu koji je napisala Kamila Lucerna i koji je objavljen u novinama Agramer Zeitung i u Napretku, najstarijem hrvatskom stručno-znanstvenom časopisu, „izmorena mnogogodišnjim višestranim prenapetim radom pala je u noći od 20. na 21. studenoga 1906. žrtvom teške živčane bolesti svoje“ utopivši se u Savi.

Povodom njezine smrti, 4. prosinca 1906. godine sastao se licejski nastavnički zbor da iskaže „dužno poštovanje pokojnici“ te je jednoglasno zaključio da se osnuje novčana zaklada s imenom Natalije Wickerhauser iz koje će se davati potpora siromašnim licejskim učenicama. Članovi nastavničkoga zbora darovali su u to ime svotu od 500 kruna.

Kako ističe Kamila Lucerna, Natalija Wickerhauser posvećivala je svu snagu svoga duha proučavanju i rješavanju dvaju prosvjetnih problema: prvo, pitanju o visokom obrazovanju žena i, drugo, preustroju metode u podučavanju živih stranih jezika. **„Dobro je obilježila sebe, kada je jednom rekla, da je u svakom žilicom svoga bića altruistična utilitaristica. Vazda bi zapostavila sebe, kadgod je bila uvjerenja da je nešto korisno za druge ili probitačno za ‘stvar’. Nije lako preuzimala gotove nazore, nije rado išla utrtim putem već je ustrajnim i savjesnim radom tražila nove spoznaje i što uspješniji postupak u svojoj struci.“**

Kada su prve učenice liceja u inozemstvu doktorirale, navodi Lucerna, bila je to prava nagrada za njezin trud. Svoje je misli o temi obrazovanja obradila u beletrističkom obliku na njemačkom jeziku. Hrvatski prijevod nikad nije tiskan.

AUTOR: Lana Perišić

Iako je cjelokupni njezin rad ostao zaboravljen i razasut po časopisima, pristupačan samo užem krugu, Natalija Wickerhauser udarila je temelje modernoj nastavi engleskog i drugih stranih jezika koja se danas ne može zamisliti bez pomoći fonetike, odnosno elemenata direktne metode.

Kada danas zdravo za gotovo uzimamo pravo žena na obrazovanje na svim razinama, moramo se sjetiti da je nedostatak obrazovanja bio jedan od temeljnih problema i preduvjeta rješavanja ženskog pitanja. **Ono ne bi bilo izboreno da nije bilo žena poput Natalije Wickerhauser, prethodnica ženskog pokreta u Hrvatskoj koje su teškom mukom i osobnom žrtvom krčile tu stazu.**

“...predpostavlja se, da su kćeri bolje situiranih roditeljah, koji mogu pridonašati i rado pridonašaju žrtvu za bolji odgoj njihov; ta žrtva sastoji se u članarini.” (iz članka ‘Ženski licej u Zagrebu’ objavljenog u Narodnim novinama 14. rujna 1892.)

†

Za razliku od drugih zemalja, u Hrvatskoj nije bilo autonomnih ženskih organizacija koje bi otvarale srednjoškolske institucije.

‡

Kada se pojavila potreba za još jednom nastavnicom engleskog jezika, pridružuje joj se Adela Buljan sa stručnom kvalifikacijom s Oxforda.

§

Godine 1901. žene dobivaju pravo redovitog upisa na Mudroslovni fakultet. Na ostale fakultete žene su izborile pravo upisa tek nakon Prvog svjetskog rata. Izvanredni studenti, naime, na temelju Zakona o ustroju i uređenju sveučilišta od 6. listopada 1894., nisu imali nikakvih fakultetskih obveza, ali niti ikakvih prava: nisu se mogli podvrci ni državnim ni strogim ispitima, nego su, eventualno, mogli tražiti od profesora da ih na kraju semestra ispita iz predmeta koje su slušali te da im izda samo privatne svjedodžbe.

Korištena literatura:

- Bakić, Lea (2020) Natalija Wickerhauser: prva hrvatska anglistica, Blog Hrvatskog školskog muzeja
- Filipović, Rudolf (1972) Englesko-hrvatske književne veze. Zagreb: Liber
- Iveljić, Iskra (2007) Očevi i sinovi: privredna elita Zagreba u drugoj polovici 19. stoljeća. Zagreb: Leykam international
- Jagić, Suzana (2008) „Jer kad žene budu žene prave...” Uloga i položaj žena u obrazovnoj politici Banske Hrvatske na prijelazu u XX. stoljeće. Povijest u nastavi, VI/11
- Lucerna, Kamila (1907) “Natalija Wickerhauser.” Izvještaj privremenog ženskog liceja i s njim spojene vježbaonice u Zagrebu koncem školske godine 1906.-1907. Zagreb: Kr. Zemaljska tiskara
- Luetić, Tihana (2002) “Prve studentice Mudroslovnog fakulteta Kr. sveučilišta Franje Josipa I. u Zagrebu”, Povijesni prilozi, god. 21.
- [Natalija Wickerhauser](#). Znameniti i zaslužni Hrvati te pomena vrijedna lica u hrvatskoj povijesti od 925-1925.
- Ograjšek Gorenjak, Ida (2004) „On uči, ona pogađa, on se sjeća ona prorokuje”- pitanje obrazovanja žena u sjevernoj Hrvatskoj krajem 19. stoljeća. U: Feldman, Andrea (ur.) Žene u Hrvatskoj. Zagreb: Institut Vlado Gotovac; Ženska infoteka, str. 157-180
- Ograjšek Gorenjak, Ida (2006) “Otvaranje ženskog liceja u Zagrebu,” Povijest u nastavi, IV/8
- Ograjšek Gorenjak, Ida (2019) “Ženska strana Zagrebačkog sveučilišta u međuraću.” Zagreb 1924. – 1930. i 1945. – 1967. Ur. Drago Roksandić, Društvo, kultura, svakodnevica: Znanstveni skup s međunarodnim sudjelovanjem Desničini susreti 2018. Zagreb: FF Press
- Vilke, Mirjana (2007) “Engleski jezik u Hrvatskoj: Pogled u prošlost, sadašnjost i budućnost,” Metodika, 8/1
- Wickerhauser, Natalija (1905) O direktnoj metodi u obučavanju živih stranih jezika. Zagreb: Tisak Kr. zemaljske tiskare
- Župan, Dinko (2001) “‘Uzor-djevojke’: obrazovanje žena u Banskoj Hrvatskoj tijekom druge polovine 19. stoljeća,” ČSP br. 2
- Župan, Dinko (2013) Mentalni korzet. Osijek: Učiteljski fakultet Sveučilišta Josip Juraj Strossmayer; Slavonski Brod: Hrvatski institut za povijest, Podružnica za povijest Slavonije, Srijema i Baranje

Na portalu [VoxFeminae](#) pronašli smo članak koji nas je natjerao da stanemo i razmislimo [\[link\]](#). VoxFeminae otkriva priče koje pomjeraju granice - pročitajte članke koji inspirišu, zabavljaju i mijenjaju pogled na svijet!

Collections

